

ความฝันและโอกาส สร้างความหวัง สู่อนาคต ของคณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

วัชรพล ทองควั้น
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

ทำไม...ผมตั้งชื่อเรื่องว่า “ความฝันและโอกาส สร้างความหวัง สู่อนาคตของคณะสาธารณสุขศาสตร์ และสหเวชศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษา สถาบันพระบรมราชชนก” เพราะ เมื่อพระราชบัญญัติ สถาบันพระบรมราชชนก 2562 ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2562 ก็เปลี่ยนสถานะ ของ เครือข่ายสถาบันวิชาการสาธารณสุขและเทคโนโลยี (สวสท.) ที่ประกอบด้วย “วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร 7 แห่ง, วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก และ วิทยาลัยอภัยภูเบศร” มาเป็น คณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

การเปลี่ยนแปลงการบริหารวิทยาลัยในเครือข่ายในลักษณะกระจายอำนาจ มาเป็นการบริหารในลักษณะรวมศูนย์ ทุกอย่างก็รวมเป็นหนึ่งเดียว ดังนั้นการบริหารจัดการคณะฯ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 7 ว่า เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรตามความต้องการของ กระทรวงสาธารณสุข ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการ และวิชาชีพ ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการ ทางวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรม นั้น ผู้บริหารต้องเตรียมความพร้อมด้านใดบ้างถึงจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์นี้

ประเด็นที่สำคัญที่สุดที่จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้นั้น ผมเห็นว่าเราต้องรู้ตัวตนของเราก่อน ดัง “ขุนงู” ได้กล่าวไว้ว่า

“รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง” แต่ “การชนะร้อยทั้งร้อยมิใช่วิถีการอันประเสริฐแท้ แต่ชนะโดยไม่ต้องรบเลย จึงถือว่าเป็นวิธีอันวิเศษยิ่ง” กับ “หากรู้เขารู้เรา แม้นรบกันตั้งร้อยครั้งก็ไม่มีอันตรายอันใด ถ้าไม่รู้เขาแต่รู้เพียงตัวเรา แพ้ชนะย่อมกำกึ่งอยู่ หากไม่รู้ในตัวเขาตัวเราเสียเลย ก็ต้องพราชัยทุกครั้งที่มีการยุทธ์นั้นแล”

คำถามอะไรคือตัวตนของเรา ผมเห็นว่าคำว่าตัวตนของเราคือ ทรัพยากร “คน เงิน ของ” ที่เป็นข้อมูลภายใน คณะฯ และข้อมูลภายนอกคณะ ตัวอย่าง เช่น สถาบันการศึกษาในประเทศไทย มีประมาณ 217 แห่ง และมีสถาบันการศึกษากว่า 100 แห่ง ที่ผลิตบุคลากรทางด้านสุขภาพ เช่นเดียวกันกับสถาบันพระบรมราชชนก ในปี 2560 สถาบันการศึกษาที่กล่าวถึงนี้ผลิตบุคลากรด้านสุขภาพได้ประมาณ 25,716 คนต่อปี คำถามเมื่อเราผลิตบุคลากรเหมือนกันเราจะสามารถผลิตบุคลากรด้านนี้ได้อีกกี่ปี เพราะข้อเท็จจริงประชากรของประเทศอัตราการเกิดลดน้อยลง และ ที่สำคัญอัตราของเข้าเรียนในวิทยาลัยฯ สถาบันพระบรมราชชนก ลดลงอย่างน้อยปีละ 10-20 %

ส่วนทรัพยากร “คน เงิน ของ” ที่เป็นข้อมูลภายในนั้น ผมเห็นว่าข้อมูลเบื้องต้นที่เราต้องรู้ มีข้อมูล 6 ด้าน ดังนี้ 1.ข้อมูลบุคลากร และ นักศึกษา 2.ข้อมูลผลการประเมินคุณภาพทางการศึกษา 3.ข้อมูลด้านวิจัย 4.ข้อมูลด้านพื้นที่ อาคารสถานที่ 5.ข้อมูลด้านงบประมาณ และ 6.ข้อมูลด้านความต้องการเรียนในหลักสูตรต่างๆ ของ นักเรียน และความต้องการรับเข้าทำงานของผู้ใช้บัณฑิตของคณะ

ข้อมูลที่กล่าวถึงนี้ ด้วยปัจจุบัน และอาจรวมไปถึงอนาคต การผลิตบุคลากรด้านสุขภาพ น่าจะมีมากขึ้น สมมติถ้าเรานักศึกษามาเรียนกับคณะฯ ของเราน้อยลง เช่น หลักสูตรสาขาละ 10-20 คน คำถาม เราจะต้องผลิตบุคลากรด้านสุขภาพต่อหรือไม่ เราควรลดการผลิตบุคลากรด้านสาธารณสุขลงหรือไม่ และเราสามารถทำภารกิจอื่นที่ช่วยดูแลสุขภาพประชาชนในประเทศได้หรือไม่ บุคลากรของเรามีความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ ด้านใดบ้างและมีเพียงพอหรือไม่ และถ้าบุคลากรไม่มีความเชี่ยวชาญ คณะจะพัฒนาบุคลากรเหล่านี้ได้อย่างไร ระบบต่างๆ รวมทั้ง อุปกรณ์เครื่องมือ ที่มีอยู่สามารถนำไปใช้ได้กับภารกิจอื่นหรือไม่ หรือถ้ายังผลิตบุคลากรด้านสุขภาพต่อ เรามี บุคลากร

อุปกรณ์เครื่องมือ และงบประมาณเพียงพอหรือไม่ ถ้างบประมาณไม่เพียงพอสามารถจัดหารายได้เองหรือไม่ หรือสามารถลดค่าใช้จ่ายจากไหนได้บ้าง เหล่านี้เป็นประเด็นปัญหาเบื้องต้นที่คณะฯ ต้องรู้ และ ต้องบริหารจัดการ

การบริหารคณะฯ ให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงได้นั้น ผู้บริหาร นอกจากการควบคุมกำกับคณะแล้ว ประการสำคัญผมคิดว่า ต้องมองจุดอ่อนจุดแข็งขององค์กรหรือมองตนเองออก เพราะก่อนจะกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ เราต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะเดินไปเส้นทางไหน เดินอย่างไร ทรัพยากรที่เป็นข้อมูลภายใน และข้อมูลภายนอก รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสอบถามความต้องการของผู้รับบริการ จะเป็นคำตอบ เมื่อนำทรัพยากรเหล่านี้มาวิเคราะห์ มาบริหารจัดการความรู้ โดยเน้นการพัฒนาบุคลากร ปรับระบบการทำงาน ผลผลิตที่ได้จะมีคุณภาพ ผู้ใช้บริการย่อมมีความพึงพอใจและต้องการนำไปใช้ในหน่วยงาน

ในส่วนของทรัพยากรที่เป็นข้อมูลภายในของคณะฯ ทั้ง 6 ด้านนั้น ผลจากการศึกษาของคณะทำงาน สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ข้อมูลบุคลากร และ นักศึกษา จากการรวบรวมพบว่า ข้อมูลของบุคลากรปัจจุบันมีทั้งหมด 1,133 คน แยกเป็นข้าราชการ 604 คน โดยส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ผู้สอน จำนวน 560 คน พนักงานราชการ 39 คน ลูกจ้างประจำ 28 คน ลูกจ้างชั่วคราว 27 คน รวม 698 คน เป็นกลุ่มที่จ้างด้วยเงินงบประมาณ มีพนักงานกระทรวงสาธารณสุขทั้งหมด 206 คน และจ้างเหมาบริการ 229 คน 435 คน กลุ่มนี้จ้างโดยเงินรายได้สถานศึกษา มีผู้สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาเอก จำนวน 106 คน ระดับปริญญาโท 292 คน ปัจจุบันมีนักศึกษา มีทั้งหมด 4,499 คน จาก 10 สาขาวิชา เป็นหลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาขาสาธารณสุขชุมชน) 1,103 คน หลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาขาทันตสาธารณสุข) 1,083 คน ดังนั้นบุคลากรเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์กร ถ้าเราสามารถนำความสามารถ ความเชี่ยวชาญของ บุคลากรที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอก ทั้ง 106 คน มาวิเคราะห์เพื่อบริหารจัดการ เราอาจผลิตหลักสูตรใหม่ๆ ได้หลายหลักสูตร เราอาจหารายได้จากการจัดโครงการอบรมได้หลายโครงการ เราอาจได้นวัตกรรมด้านสุขภาพจำนวนมากที่สร้างมูลค่าให้คณะได้ และเราอาจได้ตำราหรือเอกสารประกอบการสอน ที่มีอาจผลกระทบต่อการเรียนการสอนด้านสุขภาพของประเทศ และของอาเซียนได้

2. ข้อมูลผลการประเมินคุณภาพทางการศึกษา พบว่า ผลการประเมินคุณภาพทางการศึกษา 3 ปี ย้อนหลังของคณะฯ พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยที่ 3.51 คะแนน จากคะแนนประเมินคุณภาพทางการศึกษา ทุกคนมองว่าศักยภาพของคณะฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับดี คำถาม เรามีศักยภาพดี ตามคะแนนที่ได้ จริงหรือไม่ และถ้าไม่แน่ใจ เราสามารถพัฒนาศักยภาพให้ถึงระดับดีและอาจถึงดีมากได้หรือไม่ ถ้าทำได้ มีองค์ประกอบข้อไหน ตัวบ่งชี้ ใด ที่เราต้องดำเนินการก่อน

3. ข้อมูลด้านวิจัย ข้อมูลงานวิจัย 3 ปี ย้อนหลัง พบว่า คณะฯ มีงานวิจัยทั้งหมด 717 เรื่อง เฉลี่ย 239 เรื่อง ต่อปี มีผลงานนวัตกรรม 3 ปี ย้อนหลัง จำนวน 90 เรื่อง เฉลี่ย 30 เรื่องต่อปี และมีผลงานตำรา 3 ปี ย้อนหลัง จำนวน 73 เรื่อง เฉลี่ย 14 เรื่องต่อปี จากจำนวนผลงานวิจัย ผลงานนวัตกรรม และผลงานตำรา คำถาม เราสามารถนำผลงานเหล่านี้มาใช้ในการสร้างมูลค่าให้กับ คณะฯ เราได้กี่เรื่อง มาสร้างหลักสูตรการเรียนการสอน และหลักสูตรการฝึกอบรมได้กี่เรื่อง นำมาใช้ในการเรียนการสอนได้กี่เรื่อง เพราะผมคิดว่ามีจำนวนผลงานมากแต่ได้ประโยชน์น้อย ถือเป็นการใช้ทรัพยากรคุ้มค่าหรือไม่

4. ข้อมูลด้านพื้นที่ อาคารสถานที่ พบว่า คณะฯ มีพื้นที่ภาพรวมทั้งหมด 573 ไร่ มีอาคารเรียน จำนวน 38 อาคาร มีห้องเรียน จำนวน 144 ห้อง มีบ้านพักอาจารย์ จำนวน 170 ห้อง มีบ้านพักบุคลากร จำนวน 49 ห้อง และมีแฟลต จำนวน 9 อาคาร ถ้าเราวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ ภูมิประเทศของวิทยาลัยแต่ละแห่ง เราจะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับคณะได้เป็นจำนวนมาก บางแห่งอยู่กลางเมือง บางแห่งมีพื้นที่ติดกับหลายประเทศ ดังนั้นคณะฯ ควรมีการเตรียมแผนการใช้ประโยชน์ทางธุรกิจให้มากขึ้น รวมทั้งการนำอุปกรณ์การแพทย์ และอุปกรณ์ทางการศึกษาอื่นๆ ที่มีการใช้ประโยชน์น้อยครั้ง มาวางแผนเพื่อใช้ในการเรียนการสอน หรือการฝึกอบรมให้เกิดประโยชน์และหารายได้ให้มากขึ้น

5. ข้อมูลด้านงบประมาณ พบว่า คณะฯ ต้องจ่ายเงินเดือน ค่าตอบแทนพนักงานราชการ ค่าจ้างประจำ ค่าจ้างชั่วคราว ทั้งหมด 324,761,459.52 บาทต่อปี ,จ่ายค่างบบุคลากร และที่เป็นค่าตอบแทน 56,806,017.91 บาทต่อปี คณะฯ มีเงินรายได้สถานศึกษาในปี 2561 จำนวน 138,146,576.74 บาท

ในอนาคต จำนวนข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างประจำ มีจำนวนน้อยลง แต่ พนักงานมหาวิทยาลัย และลูกจ้างเหมาบริการอาจมีจำนวนมากขึ้น ปัจจุบันมี จำนวน 435 คน ใช้เงินรายได้สถานศึกษา จ่ายเป็นเงินเดือน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการจ้างงาน คณะฯ ควรมีแผนลดค่าใช้จ่าย อย่างเช่น ค่าไฟฟ้า หลายวิทยาลัยต้องจ่ายปีละ 3-5 ล้านบาท ควรจัดหาพลังงานทางเลือกอื่นเช่น พลังงานแสงอาทิตย์ โดยใช้ โซลาร์เซลล์ และ หารายได้ทางอื่นเพิ่มมากขึ้น การจัดฝึกอบรม การให้เข้าพื้นที่

6. ข้อมูลด้านความต้องการเรียนในหลักสูตรต่างๆ ของนักเรียน และความต้องการรับเข้าทำงานของผู้ใช้บัณฑิตของคณะฯ จากทั่วประเทศ

6.1 นักเรียนมีความสนใจในหลักสูตรที่คณะฯ ผลิต ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด คือสาขา สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชนมากที่สุด ร้อยละ 45.95 ,หลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ร้อยละ 41.07 และหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเวชระเบียน ร้อยละ 39.92 หลักสูตรต่ำกว่าปริญญาตรี สนใจมากที่สุด คือสาขาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาธารณสุขศาสตรสาขาวิชาเทคนิคเภสัชกรรม มากที่สุดร้อยละ 39.68 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และ สาขาวิชาปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ ร้อยละ 39.00 ในส่วนของหลักสูตรที่จะดำเนินการผลิตในอนาคต หลักสูตรระดับปริญญาตรี นักเรียนมีความสนใจในหลักสูตร สาขาวิชาเทคโนโลยีหัวใจและทรวงอก มากที่สุดร้อยละ 46.41 , สาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ร้อยละ 42.40 และสาขาวิชาวิทยาศาสตรการกีฬาด้านสุขภาพ ร้อยละ 41.80 จากสอบถามทั้งหมด 11 หลักสูตร และหลักสูตรต่ำกว่าปริญญาตรี สนใจมากที่สุด คือสาขาสาขาวิชาทันตสาธารณสุข มากที่สุดร้อยละ 52.95 ,สาขาวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิต ร้อยละ 49.49 ,สาขาวิชาวิทยาศาสตรการกีฬาด้านสุขภาพ ร้อยละ 48.95 ,สาขาวิชารังสีเทคนิค ร้อยละ 48.14 ,และสาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน ร้อยละ 47.73 จากสอบถามทั้งหมด 9 หลักสูตร

6.2 ผู้ใช้มีความสนใจรับบัณฑิต หลักสูตรที่คณะฯ ผลิต ไปทำงาน ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด คือ สาขา สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชนมากที่สุด ร้อยละ 76.02 ,หลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย ร้อยละ 67.17 ,หลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ร้อยละ 65.92 และหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทันตสาธารณสุข ร้อยละ 64.19 ผู้ใช้มีความสนใจรับบัณฑิตหลักสูตรที่คณะฯ ผลิต ไปทำงาน ในหลักสูตรต่ำกว่าปริญญาตรี สนใจมากที่สุด คือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ ร้อยละ 66.51 ,ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาธารณสุขศาสตรสาขาวิชาเทคนิคเภสัชกรรม ร้อยละ 51.66 ,ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาเวชระเบียน ร้อยละ 43.89 ,ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาโสตทัศนศึกษาทางการแพทย์ ร้อยละ 42.51

ในส่วนของหลักสูตรที่จะดำเนินการผลิตในอนาคต หลักสูตรระดับปริญญาตรี ผู้ใช้มีความสนใจรับบัณฑิตหลักสูตรที่คณะฯ ผลิต ไปทำงาน มีความสนใจในหลักสูตร สาขาวิชาการดูแลผู้สูงอายุด้านสาธารณสุข ร้อยละ 70.40, สาขาวิชาการจัดการสุขภาพแบบองค์รวม ร้อยละ 59.43,สาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ร้อยละ 54.29, สาขาวิชาปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ ร้อยละ 52.57,สาขาวิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 51.89 จากสอบถามทั้งหมด 16 หลักสูตร และ ผู้ใช้มีความสนใจรับบัณฑิตหลักสูตรที่คณะฯ ผลิต ไปทำงาน ในหลักสูตรต่ำกว่าปริญญาตรี สนใจมากที่สุด คือ สาขาวิชาการดูแลผู้สูงอายุด้านสาธารณสุข ร้อยละ 54.86 ,สาขาวิชาการจัดการสุขภาพแบบองค์รวม ร้อยละ 48.57 ,สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชนร้อยละ 45.37 และ ,สาขาวิชาทันตสาธารณสุข ร้อยละ 43.31 จากสอบถามทั้งหมด 11 หลักสูตร

จากการศึกษาพบว่า นักเรียนทั้งประเทศ สนใจมาเรียนในหลักสูตรต่างๆ ทั้งระดับปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี เฉลี่ย ใน 100 คน สนใจ ไม่เกิน 50 คน และผู้รับบัณฑิตจากคณะฯ ไปทำงานด้วย ทั้งทั้งระดับปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี เฉลี่ย ใน 100 คน สนใจ เกิน 60 คน ประเด็นจะเห็นว่าลูกค้ำที่เป็นนักเรียนสนใจที่จะมาเรียน

กับเราน้อย อาจเกิดจากการประชาสัมพันธ์ และเกิดจากการจ้างงานจากกระทรวงสาธารณสุข ดังนั้นการผลิตหลักสูตรใหม่ๆ ของคณะฯ ควรมีการสำรวจตลาดและควรมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร รวมทั้งคิดให้เป็นระบบ เช่น ตั้งแต่ขั้นตอนการรับ จำนวนหน่วยกิต จำนวนปีที่เรียน อาชีพที่สำเร็จ ทำงานที่หน่วยงานใด เงินเดือนเท่าไร ศึกษาคือในสาขาอะไรได้ เพื่อให้บุคลากรในเครือข่ายมีความเข้าใจตรงกัน เพื่อช่วยชี้แจงข้อมูลของคณะฯ ให้กับผู้สนใจทราบต่อไป

จากคำถามว่า ทำไมผมตั้งชื่อเรื่องว่า “ข้อมูลเป็นความฝัน หรือเป็นโอกาส สร้างความหวัง สู่อนาคต ของคณะสาธารณสุขศาสตร์ และ สหเวชศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษา สถาบันพระบรมราชชนก ” ผมเห็นว่าถ้าเราไม่รู้ตัวเราเอง จากการไม่นำทรัพยากรที่เป็นข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์ เพื่อเตรียมรับความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้น มันก็เหมือนกับเรามีแต่ความฝัน แต่ถ้านำข้อมูลข้อเท็จจริงที่มีอยู่มาวิเคราะห์ มันเป็นโอกาส เรายังมีความหวัง เพราะเรา เห็นโลกในสภาพความเป็นจริง และ คำถาม เราจะอยู่รอดได้ในสถานการณ์นี้ได้หรือไม่ คำตอบ เมื่อเรารู้ว่า เรามีความรู้ เรามีความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และมีงบประมาณพอใช้ได้อีก 2 ปี มันก็เป็นอนาคต

ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้ จะไม่เป็นความฝัน จะเป็นโอกาส หวังว่าผู้บริหารคณะฯ จะนำพาสมาชิกทุกท่านในคณะฯ ไปสู่อนาคตที่ดี โดยไม่ทิ้งสมาชิกบางคนบางกลุ่มไว้ข้างหลัง และหวังว่า ผู้บริหารคณะฯ จะพัฒนาองค์กรอย่างก้าวกระโดดในภาวะของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ท้ายที่สุดนี้ขอขอบคุณ สมาชิกของคณะทุกท่าน ที่ร่วมเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อน ในครั้งนี้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คณะผู้บริหารของคณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก รวมทั้งวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร 7 แห่ง วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก และวิทยาลัยอภัยภูเบศร และคณะทำงานศึกษาข้อมูลพื้นฐานและด้านทรัพยากรต่างๆของคณะ